

” – Slik som vi tilgir våre skyldnere”

Å tilgi sin neste – evangelium eller kristenplikt?

AV TORMOD KLEIVEN

tok@diakonova.no

INTRO

Tilgivelse er en hovedsak i den kristne tro. Guds frelse innebærer at alle som vender seg til ham, får mulighet for tilgivelse. Tilgivelsen mellom mennesker knyttes samtidig nært til bønn om Guds tilgivelse: ”Tilgi oss vår skyld, slik som vi tilgir våre skyldnere,” er bønnen Jesus lærte sine disipler å be.¹ Det er tilgivelsen mellom mennesker som har fokus i denne artikkelen.

Jeg har stått i praktisk og faglig arbeid med seksuelle krenkelser i tilknytning til kristne miljøer de siste femten årene. Forståelsen av den mellommenneskelige tilgivelsen er blitt svært nærgående og utfordrende i denne sammenhengen. Her synliggjøres spenningen mellom tilgivelsens velsignelse og forbannelse: Guds tilgivelse formidles og tas imot som det frigjørende gledesbudskapet den er. Samtidig synes det som om den mellommenneskelige tilgivelsen er blitt forkynt som en naturlig konsekvens av Guds tilgivelse, og oppfattet som en kristenplikt. En kvinne som var blitt seksuelt krenket av en profilert kristen leder, formidler dette slik:

Han tok hånda over bordet, og så sa han: ”Tilgi meg!” Så sa jeg ja. Og dermed mente han at alt var borte vekk og ferdig i glemselens hav. – Når noen ber om tilgivelse, så har jo ikke jeg noe annet å si enn å si: Ja, jeg tilgir deg. Men jeg er enig at det var for lettvent for ham. Han tok det ikke innover seg.²

Beskrivelsen illustrerer en mekanisk overføring av at Guds ja til å tilgi oss innebærer en forpliktelse til å tilgi ethvert medmenneske som

ber om det. Konsekvensene av en slik forståelse er at den som er skyldig, slipper å ta ansvar for sine handlinger fordi tilgivelsen forstås slik at alt er ”borte vekk og ferdig i glemselens hav” – for ham og for Gud – men ikke for den som er blitt utsatt for traumatiserende krenkelser.

Jeg ønsker i denne artikkelen å drøfte noen avgrensede forhold knyttet til spørsmålet: *Hvilke premisser kan legges til grunn for tilgivelse på det mellommenneskelige plan?* Det faglige grunnlaget for denne drøftingen er tilgivelse forstått innenfor en teologisk og diakonal kontekst og ut fra et maktteoretisk perspektiv. En undersøkelse av hvordan et utvalg andaktsbøker behandler temaet om tilgivelse, vil være en empirisk bakgrunn for å besvare spørsmålet.

ANDAKTSBØKER og TILGIVELSE

Seks andaktsbøker er undersøkt med tanke på hvordan de anvender begrepet ”tilgivelse” i andaktene – både når det anvendes i forholdet mellom Gud og mennesker, og når det anvendes mellom mennesker.

Andaktsbøkene er ifølge forlagene ”bestselgere”.³ Alle er skrevet av menn.⁴ Fem er skrevet av profilerte kristne ledere innenfor kristne organisasjoner, den sjette av en nyutdannet prest. Andaktsbøkene er første gang utgitt i tidsspennet fra 1930 til 2001. Forfatterne av andaktsbøkene hører i all hovedsak hjemme i den lavkirkelige delen av kristen-Norge. Bevegelsene disse representerer, har i stor grad preget kristendomsforståelsen i vårt land. Spør-

målet som ligger til grunn for undersøkelsen, er: *Hvilken forståelse av den mellommenneskelige tilgivelsen er etablert som sannhetsbærende hos den vanlige kirke- og bedehusgjenger?* Undersøkelsen av andaktsbøker vil ikke gi et fullverdig svar på spørsmålet. Men den kan likevel gi en verdifull og gyldig beskrivelse av hva som preger den allmenne oppfatning av hvordan kirken formidler innholdet i tilgivelse mellom mennesker.

Jeg har valgt utelukkende å ta hensyn til sitater som har anvendt selve begrepet "tilgivelse", selv om innholdet i tilgivelse kan beskrives uten at dette begrepet blir brukt.⁵ Sitatene er systematisert innenfor følgende fem kategorier:⁶

- Guds tilgivelse av mennesket.
- Mennesket som søker tilgivelse hos Gud.
- Menneskets tilgivelse av et medmenneske.
- Mennesket som søker tilgivelse hos et medmenneske.
- Guds og mellommenneskelig tilgivelse beskrevet i sammenheng.

Guds tilgivelse

Analysen presenterer innledningsvis en overordnet og felles forståelse av hva Guds tilgivelse representerer. Tilgivelsens premisser og resultat er det som dernest behandles.

Tilgivelsen som omfatter alt

Guds tilgivelse forkynnes som altomfattende i sitt vesen: Det er ikke noe som ikke kan rommes av hans tilgivelse. Fredrik Wisløff skriver uten reservasjon at "Det er ingen synd som ikke kan tilgis."⁷ Øivind Andersen mener at bønningen i "Fader Vår" viser "hvordan Herren er villig til å tilgi oss våre synder."⁸ Det synes som om hans poeng er at Gud aktivt søker etter å gi oss sin tilgivelse. Den formidles som en erklæring i møte med mennesket som søker Jesus. Guds tilgivelse formidles som noe han gir uten reservasjon til alle mennesker som kommer til ham.⁹ Knut Tveitereid peker på Jesu enestående posisjon i det å tilgi synder: "Visste du at av alle religionsstiftere, guruer og ledere i verdenshistorien, er det bare en eneste som hevder at han har makt til å tilgi synder? Bare en: Jesus."¹⁰

Tilgivelsens innhold

Hva menes så med tilgivelse? Flere av forfatterne parafraaserer rundt tilgivelsens innhold, noe som kan knyttes til tre temaer; *relasjonelle kjennetegn, anvendelse av rettspråk og forretningsmessig oppgjør*.

De relasjonelle kjennetegn kan betegnes som *empatisk omfavnelser og inkludering*. Fredrik Wisløff skriver:

I Kristus er en åpen kjærlighetens favn. Der er medfølelse. Er det ikke nettopp det du lengter etter? En som forstår deg og føler med deg. En som ikke dømmer; men som tilgir. En som viser barmhjertighet, ikke forakt.¹¹

Rettferdighet som frigjør er måten tilgivelse omtales på innenfor et mer rettspreget språk. "Når Gud frikjenner, må Satan tie, og han må tie på alle punkter," skriver H.E. Wisløff.¹² Frikjennelsen er basert på en rettferdig dom som ikke kan motsis.

Tilgivelse forstått som et forretningsmessig oppgjør er i liten grad aksentuert i andaktsbøkene. Men en forståelse som F. Wisløff mer eksplisitt uttrykker kan synes å være en underliggende dimensjon av tilgivelsens innhold også hos flere av de andre; nemlig at tilgivelse kan ses på som et *gjeldsoppgjør*. Tilgivelse innebærer at "all gjeld skal tilgis. De som er trellbundne, skal gis fri."¹³ Ubetalt gjeld innebærer slavestatus. Når gjelden er gjort opp, innebærer det også endret posisjon – fra slave til fri mann.

Premisser for at Gud tilgir

Selv om Guds tilgivelse i én forstand er altomfattende, gis den ikke premissløst. Andaktsbøkene formidler både *saklige og relasjonelle premisser* for Guds tilgivelse.

De saklige premissene er knyttet til hva tilgivelsen er fundert på, nemlig offer og oppgjør. "Synd blir ikke tilgitt uten at blod er utøst," skriver Hope.¹⁴ Guds tilgivelse har som premiss at synden er sonet og gjort opp for. Gud anvendte sin makt til selv å ta det oppgjøret. Forfatterne formidler imidlertid også hva som kjennetegner menneskets erkjennelse av egen posisjon og presentasjon innfor Gud. "Den som kommer som en fortapt synder til Jesus Kristus, får sin synd tilgitt," skriver Hope.¹⁵ En erkjennelse av status innfor Gud synes med andre

ord å være nødvendig for at tilgivelsen kan være tilgjengelig. C. F. Wisløff uttrykker noe av det samme anliggendet når han skriver at ”Gud tilgir den som omvender seg og bekjenner sine synder med bønn om nåde for Jesu skyld.”¹⁶ Dette kan knyttes sammen med et oppgjør både Andersen og C. F. Wisløff tar med det som kalles ”billig nåde”¹⁷, og som Andersen ironiserer over når han skriver følgende: ”Om du skulle synde, så er det ikke så farlig. Du kan jo bare bekjenne din synd, og så får du tilgivelse igjen.”¹⁸ Samtlige forfattere understreker at mennesket som gis tilgivelse, har noen kjennetegn ved måten de presenterer seg på. Det brukes ord som ærlig, redelig, anger, bot – eller rett og slett at mennesket ”kommer fram i lyset”.¹⁹ Det formidles ikke som et krav, men er mer kjennetegn ved det mennesket som har oppdaget at det står innfor den levende Gud.

Tilgivelsens resultat

Resultatet av tilgivelse knytter andaktsbøkene til tre perspektiver, nemlig at tilgivelse resulterer i en ny posisjon i forhold til Gud, Gud inntar en *ny posisjon i forhold til synden som er tilgitt, og mennesket gis et nytt liv*. Rettferdighetsperspektivet er beskrevet tidligere. Det som bør understrekes her, er at rettferdigheten er gitt uten menneskets medvirkning eller påvirkning. F. Wisløff anvender derfor også et annet begrep fra rettsspråket for å synliggjøre dette: ”Hvis du vil, kan du legge fangedrakten av deg, for din store konge vil benåde deg. Din forbrytelse skal være tilgitt og glemt.”²⁰ ”Det Gud tilgir, glemmer han også. Han gjemmer ikke på tilgitt misgjerning,” sier H. E. Wisløff.²¹ Denne sammenstilling synes å tydeliggjøre hva som menes med rettferdig. Mennesket er blitt erklært å ha en rett atferd innfor Gud, og dermed med rett til å være i en fortrolig relasjon til den hellige Gud. Dette skjer ved at synden er oppgjort på en slik måte at den ikke lenger knyttes til det mennesket som har syndet. Dette setter imidlertid også mennesket i en ny relasjon til seg selv. Det som tilgivelsen gir og åpner opp for, karakteriseres med ord som renselse, styrke og kraft, fred i samvittigheten og grensesetting for syndens følger. Tilgivelse resulterer i ”at hjertet nå har fått et nytt lys og ny lyst”, skriver C. F.

Wisløff.²² Tveitereid sier noe av det samme, om enn i en litt annen språkdrakt: ”Hvis man innrømmer at man er en synder for Jesus, blir man ikke deppa, men tilgitt og fri.”²³

Mellommenneskelig tilgivelse

Andaktsbøkene omtaler tilgivelsen på det mellommenneskelige plan i langt mindre grad enn Guds tilgivelse av mennesket.²⁴ Men det behandles tilstrekkelig mange steder til at det er saklig grunn til å behandle hva som vektlegges av forfatterne. Innholdet kan deles i tre temaer:

- Hva som kjennetegner tilgivelse mellom mennesker.
- Kjennetegn ved og utfordringer for den som blir bedt om å tilgi.
- Kjennetegn ved den som ber om tilgivelse.

Kjennetegn ved tilgivelsen

Kjærlighet brukes som betegnelse på tilgivelsens innhold. Hope skriver at den kristne er kalt til et liv i den ”lidende, tjenende og tilgivende kjærlighet”.²⁵ Tilgivelse og kjærlighet knyttes sammen også av C. F. Wisløff, noe han gjør ved å ta utgangspunkt i kjernefamilien: ”Vi holder ikke regnskap med våre barn. De får alt gratis, de får tilgivelse og bare kjærlighet tross i at de kan være ulydige – for de er jo barn.”²⁶ Tilgivelse knyttes også sammen med det å leve et seirende kristenliv: ”En av de største oppgaver Gud har lagt på sitt folk her i verden, er at vi skal hjelpe hverandre til å seire. Har vi alltid dette for øye, vil også det skape mer trang i oss etter å tilgi og tjene.”²⁷ Et seirende kristenliv synes å innebære en livsholdning hvor det å tjene og tilgi med mennesker er sentrale kjennetegn.

Når kjærlighet anvendes i sammenheng med tilgivelse, er det interessant at det settes inn i en familiesammenheng. Det innebærer at tilgivelse anvendes på forhold som enten i utgangspunktet er jevnbyrdige, eller hvor den som tilgir, har en overordnet myndighet og ansvar for den som tilgis. Samtidig synes betegnelsene å peke i retning av et sinnelag mer enn en handling. Dette blir ikke mindre tydelig når forfatterne beskriver kjennetegnene ved den som tilgir.

Kjennetegn ved den som tilgir

Hope knytter tilgivelse og begrepet ”sinnelag” sammen, men da først og fremst som et oppgjør med det onde i eget liv:

Det er ikke alltid lett å tilgi. Aller helst er det tungt når det er en av våre medkristne eller en som står oss særskilt nær, som har gjort oss urett. Men hvem det enn er, og hvor tungt det faller – skal vi berge våre sjeler, så må vi seire over det onde sinnelag.²⁸

Sinnelaget som ikke ubetinget vil tilgi, settes opp i motsetning til hva som kjennetegner Jesu sinnelag.²⁹ På samme måten blir Paulus tatt til inntekt for ubetinget tilgivelse når det hevdes ”at han møter alt med et kjærlig og tilgivende hjerte.”³⁰ Den samme grunnleggende forståelsen av tilgivelse formidler også Andersen når han skriver at barmhjertighet innebærer at vi skal vise andre det samme sinn som Jesus viser oss, ved ”at vi bærer over og tilgir all urett som måtte bli gjort mot oss.”³¹ Han åpner imidlertid muligheten for at noen ikke makter å tilgi, og konstaterer derfor at ”Det er en himmelvid forskjell på dette og på at han ikke vil tilgi.”³² Det normale synes likevel å være et sinnelag som har behov for å tilgi: ”Jesus regner altså med at like sikkert som vi har trang til å be om tilgivelse, like sikkert har vi også trang til å tilgi den som gjør urett mot oss,” skriver han.³³ C. F. Wisløff viser til lignelsen om den ubarmhjertige medtjener når han hevder at ”Vi har ikke lett for å tilgi. Våre hjerter vil gjerne gjemme på det onde og gjengjelde ondt med ondt.”³⁴ Problemet med å tilgi plasseres på den som tilgir. Det er viljen til det onde som hindrer viljen til å tilgi, fordi ”Gud venter da også av oss at vi skal tilgi dem som har syndet imot oss.”³⁵

Tilgivelse oppfattes som en dyd og en indre kamp om å seire over det onde og bli preget av Jesu sinnelag. Relasjonen mellom den som tilgir, og den som tilgis, synes ikke å ha noen relevans for å vurdere hvorvidt tilgivelse har aktualitet.

Kjennetegn ved den som ber om tilgivelse

Både det å tilgi og det å be om tilgivelse betegnes som en kristen dyd og et tegn på ydmykhet.³⁶ Både den som tilgir, og den som tilgis, kjennetegnes ved å eie trang til å gjøre dette.³⁷

”Lev tydelig. Be ofte om tilgivelse. Vær en god refleks – en person Gud kan skinne på, slik at andre også ser at Verdens lys finnes,” skriver Tveitereid.³⁸ Nettopp hensynet til andre mennesker er også hos C. F. Wisløff et argument for å be om tilgivelse: ”Den som gir verdens barn påskudd til å spotte Guds navn, har bare ett å gjøre. Han må gå i seg selv og be Gud og mennesker om tilgivelse.”³⁹ Tveitereid er den eneste som bringer inn et perspektiv hvor tilgivelsen springer ut av et behov som to parter har for å forsones. Han forteller om sønnen som hadde stukket av til storbyen Madrid, og farens reaksjon på dette:

Faren vet ingen annen råd enn å rykke inn en annonse i avisen: ”PACO, kom hjem! Møt meg på det og det hotellet, det og det klokkeslettet, den og den dagen. Alt er tilgitt. PAPA.” Paco er et vanlig guttenavn i Spania, og når faren ganske så nervøs møter opp på hotellet, venter 800 gutter der på fedrene sine. Alle heter Paco.⁴⁰

Den sterke understrekningen av at det å be om tilgivelse er i samsvar med kristen livsførsel, plasserer fokus på helliggjøringseffekten hos den som søker tilgivelse, mer enn på nødvendigheten av forsoning. Fortellingen om Paco gir assosiasjoner til Jesu fortelling om den bortkomne sønnen. Da blir også hovedfokus på hva tilgivelse skapte *i forholdet mellom far og sønn*, og ikke på hva det skapte *i far og sønn*.

Guds og menneskers tilgivelse – sett i sammenheng

Det er en tydelig sammenheng mellom Guds tilgivelse og den mellommenneskelige tilgivelsen dersom en legger Bibelens tekster til grunn. Dette temaet har da også allerede vært til stede flere ganger i de sitatene som er brukt fra andaktsbøkene. Det som denne siste delen av analysen vil fokusere på, er på hvilke måter andaktsbøkene formidler dette perspektivet mer eksplisitt. To perspektiver som til en viss grad står i spenning til hverandre, vil bli belyst:

- Hvilket forhold det er mellom Guds og menneskers tilgivelse.
- Hvordan Guds tilgivelse påvirker forholdet til andre mennesker.

Forholdet mellom Guds og menneskers tilgivelse

Ludvig Hope og Øivind Andersen understreker begge at Guds tilgivelse er gjort avhengig av at den som tilgis, viser vilje til å tilgi sine medmennesker. ”Den kristen som ikke kan tilgi dem som har gjort ham imot, han bærer på et ondt sinnelag og makter han ikke å overvinne dette, så vil han miste den tilgivelse han selv har fått av Gud,” skriver Hope.⁴¹ Andersen anvender det Jesus sier om tilgivelse i forlengelsen av Fader Vår (Matt 6,14–15), som grunnlag for å hevde at ”Hvis en kristen ikke vil tilgi den som gjør ham urett, er hans egen bønn om tilgivelse usann og uekte.”⁴² Begge erkjenner at det kan være grunn til å stille spørsmålet om hvordan en kan ”bære seg ad, så vi kan få kraft til å tilgi”. Hope besvarer spørsmålet ved å gi følgende veiledning:

Forst skal du se den sannhet i øyet at den som ikke vil tilgi andre, han mister tilgivelsen hos Gud. Det har Jesus sagt klart. Du skal også huske at du må få tilgivelse hos Gud hver eneste dag. Så skal du ta med deg fram for Gud i bønn den du har imot, nevne ham på navn og si likefram til Gud at du makter ikke å tilgi det menneske. Da skal Gud gi deg kraft.⁴³

Når Andersen skal begrunne hvorfor viljen til å tilgi ikke er der, så mener han det er fordi den kristne ”ikke ser sant på seg selv, og ikke har et hjerte som er i stand til å ta imot Guds nåde.”⁴⁴

Gud gir ikke sin tilgivelse til mennesket om mennesket ikke tilgir sine medmennesker. Dette er innholdet i det Hope og Andersen skriver. Dette må ses i lys av at den mellommenneskelige tilgivelsen er forankret i tilgivers sinnelag. Tilgivelse er med andre ord et individuelt foretak som forankres i viljen til å tilgi. Det er forståelse for at en ikke makter å tilgi. Men veien til å makte går også om å stille seg slik at Gud kan påvirke sinnelaget og selvforståelsen. Da vil en ifølge Hope få den nødvendige viljekraft til å tilgi.

Guds tilgivelse – og forholdet til andre mennesker

Mens perspektivet i forrige avsnitt var hvilke krav Gud stilte for å gi mennesket sin tilgivelse, er fokuset her hva Guds tilgivelse kan skape av muligheter på det mellommenneskelige plan. Søkelyset settes på hvilken betydning Guds til-

givelse har for menneskets forhold til andre mennesker, og spesielt for forholdet til den som en opplever har begått urett mot en.

C. F. Wisløff skriver at ”Når vi begynner å fatte hvor stort det er at Gud tilgir vår synd, da blir det også mulig for oss å tilgi andre det de har gjort mot oss.” Å tilgi sin neste presenteres med andre ord ikke som et premiss for Guds tilgivelse, men som en frukt av dette. Guds tilgivelse kan imidlertid også føre til at en oppdager at en har noe uoppgjort med andre mennesker – slik Tveitereid sier det: ”Det er to måter å leve på: Guds måte eller verdens måte. Munnbruken avslører oss. ... Er vi kjappe til å be om tilgivelse når noe går galt?”⁴⁵

Tilgivelsens skapende kraft til å endre både holdning og relasjon til medmennesker er hovedinnholdet i det andaktsbøkene formidler. Mens det første perspektivet hevder at tilgivelsen av ens neste er et premiss for å ta imot Guds tilgivelse, understreker det andre at mellommenneskelig tilgivelse er en mulig frukt av Guds tilgivelse. De har imidlertid en fellesnevner. Begge fokuserer på hvilket forhold det er mellom Guds tilgivelse og det enkelte menneske, og i liten grad på hvilke konsekvenser Guds tilgivelse har på fellesskapet mellom mennesker.

MELLOMMENNESKELIG TILGIVELSE – i lys av et relasjonelt maktperspektiv

Analysen av andaktsbøkene viser spenningsfelt i forståelsen av tilgivelse på flere plan:

- Det er en spenning mellom Guds tilgivelse som gis mennesket uten forbehold – og likevel forutsetter en atferd (i form av anger og bot) som bekrefter et erkjent behov for tilgivelse.
- Det er en spenning mellom Guds tilgivelse som gis mennesket uten forbehold, men som likevel forutsetter vilje til å tilgi sine medmennesker.
- Det er en spenning mellom Guds tilgivelse forstått som en ufortjent gave og den mellommenneskelige tilgivelse formidlet som en plikt.

Spenningsforholdet kan ses i lys av at andaktsbøkene knytter premissene for den mellom-

menneskelige tilgivelsen til kjennetegn ved den som ber om eller skal gi tilgivelse.⁴⁶ Men premisser kan også knyttes til *forholdet mellom* de to partene. Jeg vil i det følgende belyse hvordan relasjonelle premisser påvirker den mellommenneskelige tilgivelsens mulighet og relevans. Dette vil jeg gjøre ved å se tilgivelse i lys av maktforholdet mellom partene og i lys av hva som kjennetegner et rettferdig oppgjør. Innledningsvis vil jeg behandle tilgivelsens språklige innhold og anvendelse i NT.

Hva er tilgivelse?

Det språklige innholdet i den teologiske bruken av tilgivelse i NT knyttes til to greske ord. I evangeliene brukes ordet *afiēmi* som kan oversettes med ”å la noe fare”.⁴⁷ *Tilgivelsens resultat* vektlegges. I den paulinske brevlitteraturen anvendes *charizomai* som betyr ”å være sjenerøs”.⁴⁸ Dette setter fokus først og fremst på tilgiverens posisjon i møte med den andre. De to greske ordene bidrar til å understreke ulike sider ved tilgivelsen. Tilgivelse innebærer på den ene siden at den krenkede frafaller retten til straff eller krav om noen gjenytelse som godtgjøring for krenkelsen. Tilgivelse er i den forstand en bekreftelse på hvem som er skyldig og ansvarlig for en krenkende handling, men samtidig et oppgjør som bekrefter at den skyldige ikke lenger skylder den krenkede noe. Tilgivelsens mulighet er på den annen side også avhengig av at den krenkede er i stand til å vise sjenerøsitet. Dette forutsetter at den som tilgir, ikke lenger opplever seg underlegen i forhold til den andre.

Det er mulig å etablere forståelsesrammer for tilgivelse mellom mennesker på grunnlag av tre posisjoner med utgangspunkt i NT, nemlig i den som søker tilgivelse, i den som gir tilgivelse, og i relasjonen mellom den som søker, og den som kan gi tilgivelse.⁴⁹ Fredrich W. Keene argumenterer for at den tredje posisjon – å knytte tilgivelsen til *kjennetegn ved relasjonen* mellom den som ber om tilgivelse, og den som kan gi tilgivelsen – samsvarer med det han kaller ”the cultural anthropology of the New Testament world”.⁵⁰ Han hevder at en forståelse av tilgivelse i den kulturelle konteksten NT ble skrevet i, forutsetter at den som tilgir, ”were in a

higher socio-economic position than the forgiven, and hence in a position to act as a patron”.⁵¹ I samtlige NT-tekster hvor spørsmålet om tilgivelse mellom mennesker tas opp, er den som tilgir, enten i en overmaktsposisjon eller maktmessig likeverdig med den andre.

Analysen av andaktsbøkene formidler at Gud gir sin tilgivelse til mennesket uten forbehold. Samtidig forutsettes det at den som søker Guds tilgivelse, har en holdning og atferd som synliggjør en rett erkjennelse. Tilgivelsen av ens neste knyttes deretter nært til nettopp denne synliggjøringen av rett holdning og atferd. Dette innebærer i sin ytterste konsekvens at Guds tilgivelse – selve kjernen i evangeliet – gis under forutsetning av at mennesket oppfyller Guds lov, nemlig at en tilgir sin neste. Etter min mening oppstår denne spenningen fordi en ikke forholder seg til hvilke premisser som må være oppfylt for at tilgivelse skal ha relevans.

Tilgivelse mellom mennesker må ses i lys av to premisser som jeg mener ligger til grunn for at Gud tilgir mennesket: Guds tilgivelse er for det første avhengig av at Gud har makt til å tilgi. Guds tilgivelse er for det andre avhengig av et oppgjør hvor synden er sonet.

Makt til å tilgi

Det er bare den skyldige som kan tilgis. Det er bare den som er rammet av den andres onde handlinger, som kan tilgi. Eierskapet er med andre ord helt avgjørende for å snakke sant om tilgivelse. Eierskap har både en objektiv og subjektiv side. Grunnlaget for at mennesket trenger Guds tilgivelse, er en faktisk situasjon uavhengig av menneskets selvforståelse, nemlig at mennesket lever mot Guds vilje med sitt liv. Menneskets subjektive behov for tilgivelse forutsetter imidlertid at en erkjenner denne situasjonen og sin mistillit til Gud. Dermed får en eierskap til sin egen synd og skyld. Bibelens store fortelling er at Gud skapte mennesket til et fortrolig fellesskap med seg. Mennesket valgte å ha tillit til sin egen dømmekraft framfor å stole på Gud. Når Gud tilgir synd på grunnlag av Jesu oppgjør på korset, inviterer Han til et nytt fellesskap hvor det gamle er gjort opp, og et liv i forsoning er gjort mulig. Gud kan tilgi fordi det har skjedd et oppgjør, og fordi han er Gud med

makt til å tilgi synd. Da Jesus under sitt liv på jorda tilga mennesker deres synd, tydeliggjorde han både sin posisjon som Gud og realiteten i det oppgjøret som skulle komme. Keene peker imidlertid på at Jesus i ett tilfelle unnlot å tilgi. Da han hang på korset sa han i stedet: ”Far, tilgi dem, for de vet ikke hva de gjør” (Luk 23,34). Jesus var da menneskelig sett i en avmaktsposisjon. Derfor valgte han å be Gud, som var i maktens posisjon, om å tilgi.⁵²

Det er bare den skyldige som kan tilgis, og den som er blitt rammet uskyldig, som kan gi tilgivelse. Denne enkle konstateringen er svært viktig når vi skal behandle tilgivelse mellom mennesker i lys av maktforståelse. Når tilgivelse mellom mennesker beskrives i konkrete situasjoner eller eksempler i NT, så er den som tilgir alltid i en overmaktsposisjon eller jevnbyrdig med den som tilgis. Denne relasjonelle posisjonen er nødvendig og kan være avgjørende for at den som bes om tilgivelse, har en reell mulighet for i frihet å ta stilling til spørsmålet.⁵³ Når tilliten som et menneske er gitt,⁵⁴ misbrukes til å krenke et annet menneske, innebærer krenkelsen mer enn en ytre handling. Krenkelsen består også i at den som blir krenket, påføres krenkerens virkelighetsforståelse. Det betyr at krenkerens skyld plantes inn i den krenkedes livsverden slik at vedkommende opplever seg ansvarlig for det som har skjedd.⁵⁵ Likeledes overfører krenkeren også det skammelige ved handlingen slik at den krenkede opplever seg skambelagt.⁵⁶ Når skyld og skam påføres, blir eierskapet til handlingens innhold tåkelagt. En maktanalytisk tilnærming bidrar til å etablere en (ytre) virkelighetsforståelse hvor ansvarlighet forstås i lys av maktposisjonen i relasjonen. Eksempelvis er det ingen tvil om hvem som har ansvaret for et seksuelt overgrep i en sjelesorgssituasjon eller i forholdet mellom en voksen og et barn. Men denne erkjennelsen forutsetter at analysen av maktforholdet i relasjonen styrer forståelsen. Når maktovergrepet primært forstås som en seksuell relasjon, kan den krenkede bli gjort ansvarlig for krenkelsen.⁵⁷ Et sentralt kjennetegn ved den relasjonelle maktens vesen er at det er den mektige som definerer virkelighet. Ansvar, skyld og skam blir påført den krenkede

ved at krenkerens virkelighetsforståelsen blir definert inn i den krenkedes liv.

Makt til å tilgi forutsetter at eierskapet til det som skal tilgis er klarlagt. Et barn som har blitt utsatt for en dominerende og degraderende far, bærer som voksen med seg dette påførte selv-bildet. Fars stemme er ikke en stemme fra fortiden selv om faren er død. Den oppleves som en stemme innenfra, som stadig forteller at en ikke er noe verdt. Hvordan kan en da tilgi sin far når fars stemme er blitt en del av en selv? Hvem skal en tilgi – sin avdøde far eller seg selv? Forvirringen blir ikke mindre av at teologer og psykologer kan forespeile det skambelagte menneske at en må tilgi for å bli fri. Tilgivelse av den andre blir framstilt som et botemiddel på et sår i eget liv. For mange er det som tilbys som sår-salve, et kjennetegn ved selve såret: Kravet om tilgivelse bekrefter og forsterker at det er den krenkede som har ansvar for både krenkelsen og oppgjøret.

Tilgivelse forutsetter at eierskapet til krenkelsen er utvetydig. Derfor er det en forutsetning at den som tilgir, har makt til å tilgi. Da må krenkerens makt til å definere virkelighet være brutt. Dette har både en relasjonell og en intrapsykisk side. Den relasjonelle siden er at krenkerens mulighet for vedvarende maktmisbruk er opphørt. Men det forutsetter også at en gis mulighet for og bistand til å frigjøre seg fra det indre maktgrepet som krenkerens påførte virkelighetsforståelsen har etablert. Dette kan for mange være en krevende og langvarig prosess.⁵⁸

Når Hope i sin andaktsbok forsøker å veilede et menneske som ikke opplever at hun eller han makter å tilgi, så gjør han det ved å foreskrive en måte å be til Gud på. Som et resultat av dette ”skal Gud gi deg kraft” til å tilgi, skriver han.⁵⁹ Framstillingen gir inntrykk av at tilgivelse er en mekanisert viljeshandling. Det tas ikke hensyn til at makten til å tilgi er fratatt den krenkede som en del av selve krenkelsen. Endring av den maktposisjonen krenkeren har etablert på det intrapsykeiske plan, skjer gjennom et erkjennesarbeid som for mange er svært arbeids- og tidkrevende. Et menneske kan først velge å tilgi sin neste når det vet at det har noe å tilgi. Det innebærer at eierskapet til krenkelsen er

plassert. Det forutsetter samtidig en posisjon hvor en har makt til å tilgi uten at dette skal resultere i nye krenkelser. Derfor kan en mangel på vilje til å tilgi springe ut av en sunn intuisjon, nemlig at en ikke er i en maktposisjon til å tilgi.

Et rettferdig oppgjør

Selve kjernen i det kristne evangelium er Guds tilgivelse. Tilgivelsen er mulig fordi Gud ”ved Kristus forsonte oss med seg selv og ga oss forsoningens tjeneste” (2 Kor 5,18). Guds tilgivelse var med andre ord ikke betingelsesløs. Den var betinget av et oppgjør. Det enestående er at Gud selv i Kristus tok dette oppgjøret på seg for hele menneskeheten. Evangeliets innhold er at Guds tilgivelse er basert på at rettferdigheten er oppfylt ved at synden er sonet gjennom Jesu død. Ole Modalsli tar et oppgjør med at Guds tilgivelse forstås som et enstonig oppgjør mellom Gud og synderen. Han behandler betydningen av Jesu død ut fra tre perspektiver: ”som martyrium, som medlidelse og som offer til soning og forsoning.”⁶⁰ Jesus døde martyrdøden fordi han ville demonstrere en annerledes maktutfoldelse som samtidig representerte gudsríkets gjennombrudd (Mark 10,45). Jesu død var også en medlidelse med ethvert lidende menneske (Matt 25,40).⁶¹ Begge perspektivene kan rommes i det tredje: Jesus døde for å sone til forsoning. Det betyr at Gud er både hos synderen og hos den som det er syndet mot. For å holde sammen disse perspektivene hevder Modalsli at Gud er både subjekt og objekt ved syndens soning:

Gud elsker A og B. Guds kjærlighet fortsetter å brenne for A også når denne synder mot B. Gud har tilgivelsen rede i sitt hjerte. Men samtidig er Gud brennende harm på A på grunn av synden mot B. Av hensyn til den urett B har lidt, vil ikke Gud tilgi A uten soning.⁶²

Dermed fastholder Modalsli en sammenheng mellom Guds tilgivelse av synderen og at Gud plasserer seg hos den som det syndes mot. Guds tilgivelse bærer med seg det krenkede medmenneske som selve grunnsteinen i begrunnelsen for hvorfor oppgjør og soning var nødvendig. ”Gud er enig i rettferdighetens reaksjon i menneskehjertene mot uretten. Ja, Gud representerer denne reaksjonen framfor

alle; han er den rettferdige dommer, de krenkeds talsmann,” skriver Modalsli.⁶³

Loven forteller hva mennesket må gjøre for å leve i et rett forhold til Gud, nemlig å leve et fullkomment liv etter hans vilje. Evangeliet forteller hva Gud har gjort for å gi oss retten til å være et Guds barn (Joh 1,12), nemlig et fullkomment oppgjør hvor alt som loven krever av mennesket, ble oppfylt. Jesus lærte oss å forholde oss til Gud som ”Vår Far”. Bønnen ”tilgi oss vår skyld, slik også vi tilgir våre skyldnere,” (Matt 6,12) kan tolkes som om Guds uforbeholdne tilgivelse er forbeholdt den som tilgir sin neste.⁶⁴ En slik tolkning vil imidlertid bety at det er menneskets lovgjerning som er grunnlaget for tilgivelsen, noe som utvisker hele evangeliet. Guds soning i Kristus innebærer at Gud har valgt den krenkeds posisjon. Gud gjør i Kristus opp for den lidelse alle krenkede og pinte mennesker til alle tider har gjennomgått. Dette oppgjøret legger grunnlaget for at Gud kan tilgi de skyldige. Jesu soning innebærer med andre ord en oppreisning for alle krenkede mennesker, samtidig som det er alle skyldiges redning.

Likeledes er det nødvendig med et oppgjør på det mellommenneskelige plan for at tilgivelse mellom mennesker skal ha aktualitet. Jesu soningsverk innebærer at Guds tilgivelse ikke skal forstås som et alternativ til rettferdighet, men at den nettopp representerer rettferdighet.⁶⁵ Ansvar for uretten må bli plassert hos den skyldige på en slik måte at samtlige av dem som direkte eller indirekte har blitt rammet, får del i denne ansvars plasseringen. Det er grunnlaget for at rettferdighet og tilgivelse kan holdes sammen.⁶⁶ En sann og teologisk fundert tilgivelse og forsoning skal bidra til at posisjonen mellom partene blir satt i rett skikk ved at ansvar blir plassert, synliggjort og gyldiggjort. Tilgivelsens mulighet baseres på at den som tilgir, har fått oppreisning i forhold til det han eller hun er påført. Den som tilgis, har på sin side erkjent sitt ansvar og tar imot tilgivelsen på det grunnlaget. Et slikt møte forutsetter en relasjonell posisjon partene i mellom som gjør dette mulig: Den som tilgir, må – likesom Gud – ha makt til å tilgi.

En oppsummerende refleksjon

Artikkelen har formidlet en analyse av hvordan andaktsbøker anvender begrepet "tilgivelse" i relasjon både til Gud og til medmennesker. Dette har vært grunnlaget for å behandle noen teologiske og diakonale perspektiver ved tilgivelsens innhold på det mellommenneskelige plan.

Jeg har pekt på to premisser for at tilgivelse på det mellommenneskelige plan skal ha aktualitet. Begge premissene er knyttet til innholdet i relasjonen mellom den som tilgir, og den som tilgis. Begge premissene er begrunnet i hva som kjennetegner Guds tilgivelse. *Det ene premisset* er at den som tilgir, må ha makt til å tilgi. Gud har makt til å tilgi synd fordi han er Gud. Jesus presenterte seg som Gud da han tilga synd, men han synliggjorde også den menneskelige begrensningen til å tilgi når han var i en avmaktsposisjon. Menneskets makt til å tilgi sin neste er avhengig av at krenkerens makt til fortsatt å krenke er brutt. Men det er også avhengig av at den krenkede er fri fra krenkerens makt til å definere virkelighetsforståelse inn i sin livsverden. *Det andre premisset* er at tilgivelse forutsetter et rettfærdig oppgjør. Guds tilgivelse er uttrykk for hans rettfærdighet. Jesu død på korset er et oppgjør som gir mulighet til å få del i Guds tilgivelse for enhver som ber om det, men det er også et oppgjør på vegne av enhver som lider på grunn av medmenneskers synd og ondskap. Det samme har gyldighet også i den mellommenneskelige tilgivelsen: Det forutsetter et oppgjør hvor ansvaret er plassert. Et slikt oppgjør kjennetegnes ikke av at det blir som før, men at det alltid vil være et "før" og et "nå", fordi oppgjøret har gyldiggjort en ny virkelighetsforståelse.

Guds tilgivelse er selve evangeliets essens. Tilgivelse mellom mennesker kan også forstås som et evangelium. Det er åpenbart at den som blir tilgitt av sin neste, får tilgivelsen uten noen gjenytelse. Tilgivelsen gis i den forstand uten betingelser. Men også for den som tilgir, er tilgivelsen et evangelium, fordi det først og fremst er en oppdagelse av at noe har skjedd i ens indre. Den krenkede har kommet dit at det som rammet ham eller henne, ikke lenger styrer eller preger livet. Denne oppdagelsen oppleves ofte

som et under og en åpenbaring. Tilgivelse forstått som å "la fare" det som er skjedd, er blitt en reell mulighet. Tilgivelse forstått som "å vise sjenerøsitet" ved å gi denne nye erkennelsen til den som har krenket en, er dermed mer en bekreftelse av at en har fått makt og frihet enn at det er en oppofrende kristen dyd. Først når denne virkelighet er til stede, er det grunn til å formidle Jesu ord om at "dersom dere tilgir menneskene de misgjerningene de har gjort, skal også deres himmelske Far tilgi dere."

Litteraturliste

- Andersen, Øivind. *Ved kilden*. Oslo: Lunde forlag, 2008 (1. utgivelse i 1977).
- Arms, Margaret F.. "When Forgiveness Is Not the Issue in Forgiveness: Religious Complicity in Abuse and Privatized Forgiveness" i *Forgiveness and Abuse. Jewish and Christian Reflection* redigert av Marie M. Fortune og Joretta Marshall. New York: The Aworth Press Inc., 2002.
- Bonhoeffer, Dietrich. *Lydighetens vei*. Oslo: Land og Kirke, 1956.
- Herman, Judith Lewis. *Trauma and Recovery. From Domestic Abuse to Political Terror*. London: Rivers Oram Press, 2001.
- Hope, Ludvig. *Et ord i dag*. Oslo: Lunde, 1971 (1. utgivelse i 1930).
- Keene, Fredrich W. "Structures of Forgiveness in the New Testament" i *Violence against Women and Children. A Christian Theological Sourcebook* redigert av Carol J. Adams og Marie M. Fortune. New York: Continuum, 1995.
- Kleiven, Tormod. *Intimitetsgrenser og tillitsmakt*. Oslo: Dia-konova, 2010.
- Kvam, Marit Hoem. *Seksuelle overgrep mot barn*. Oslo: Universitetsforlaget, 2001.
- Modalsli, Ole. *Korsets gåte, Om Jesu døds betydning*. Oslo: Verbum, 1987.
- Patton, John. *Is Human Forgiveness Possible? A Pastoral Care Perspective*. Lima: First Academic Renewal Press Edition, 2003.
- Tveitereid, Knut. *En helt overkommelig Bibel*. Oslo: Verbum, 2009 (1. utgivelse i 2001).
- Wisløff, Carl Fredrik. *Daglig brød*. Oslo: Lunde forlag, 1983 (1. utgivelse i 1981).
- Wisløff, Fredrik. *Hvil dere litt*. Oslo: Luther forlag, 1997/2003 (1. utgivelse i 1938).
- Wisløff, H. E. *Stille stunder på veien hjem*. Oslo: Luther forlag, 1952 (1. utgivelse i 1952).

Noter

- 1 Oversettelsen er fra Bibelen utgitt av Det Norske Bibelselskapet i 2006, og med oversettelsen av NT fra 2005.
- 2 Kleiven, *Intimitetsgrenser og tillitsmakt*, 245.
- 3 Luther, Lunde og Verbum forlag oppga følgende mest-selgende andaktsbøker (med opplagstallene i parentes): Ludvig Hope; *Et ord i dag* (?), Fredrik Wisløff; *Hvil dere litt* (184 000), H.E. Wisløff; *Stille stunder på veien hjem* (131 000), Øivind Andersen; *Ved kilden* (?), Carl Fr. Wisløff; *Daglig brød* (28 000), Knut Tveitereid; *En helt overkommelig Bibel* (50 000).

- 4 Dette er antagelig representativt for hvem som skrev andaktsbøker i den tidsepoken de fleste av disse er hentet fra.
- 5 Andaktsbøkene brukte blant annet følgende begreper som også beskrev tilgivelse: Forsoning, syndsforlatelse, tilregnet rettferdighet, utsløst misgjerninger. Anvendelsen av begrepet ”tilgivelse” brukes i ulik grad av forfatterne – i spennet fra 53 ganger (C.E. Wisløff) til 8 ganger (Tveitereid). Snittet ligger på 29 ganger.
- 6 Begrepet ”tilgivelse” blir anvendt desidert flest ganger i menneskets relasjon til Gud (130 ganger). På det mellommenneskelige plan blir det anvendt 29 ganger. 15 ganger anvendes det når Guds og mellommenneskelig tilgivelse blir beskrevet i sammenheng.
- 7 Wisløff, *Hvil dere litt*, 154. Se også Wisløff, *Daglig brød*, 20.
- 8 Andersen, *Ved kilden*, 63.
- 9 C.F. Wisløff behandler imidlertid en grense for Guds tilgivelse ved å peke på det Bibelen omtaler som synd mot Den Hellige Ånd: For ”den som bevisst og vedholdende står imot Guds Ånd” finnes det ikke tilgivelse; Wisløff, *Daglig brød*, 283.
- 10 Tveitereid, *En helt overkommelig Bibel*, 15. juli.
- 11 Wisløff, *Hvil dere litt*, 48–49. Tilsvarende ord bruker også av flere av de andre forfatterne i sammenheng med tilgivelse. De knytter tilgivelse sammen med ord og begreper som ”ømhhet”, ”stå ved din side” og ”trøst”.
- 12 Wisløff, *Stille stunder på veien hjem*, 105. Se også Andersen, *Ved kilden*, 334.
- 13 Wisløff, *Hvil dere litt*, 7.
- 14 Hope, *Et ord i dag*, 136. Se også Wisløff, *Daglig brød*, 51–52.
- 15 Hope, *Et ord i dag*, 267.
- 16 Wisløff, *Daglig brød*, 177.
- 17 Uttrykket kan knyttes til Dietrich Bonhoeffers bok *Lydighetens vei*, 11–23.
- 18 Andersen, *Ved kilden*, 99. Se også Wisløff, *Daglig brød*, 142.
- 19 Tveitereid, *En helt overkommelig Bibel*, 30. juni.
- 20 Wisløff, *Hvil dere litt*, 257.
- 21 Wisløff, *Stille stunder på veien hjem*, 155.
- 22 Wisløff, *Daglig brød*, 77. Se også Wisløff, *Stille stunder på veien hjem*, 213.
- 23 Tveitereid, *En helt overkommelig Bibel*, 6. juni.
- 24 Jfr. fotnote 5. H. E. Wisløff er den eneste som ikke behandler temaet i det hele tatt.
- 25 Hope, *Et ord i dag*, 238.
- 26 Wisløff, *Daglig brød*, 24. Se også Hope, *Et ord i dag*, 237–238.
- 27 Hope, *Et ord i dag*, 455.
- 28 Hope, *Et ord i dag*, 277.
- 29 Ibid.
- 30 Ibid., 423.
- 31 Andersen, *Ved kilden*, 404.
- 32 Ibid., 196.
- 33 Ibid., 195.
- 34 Wisløff, *Daglig brød*, 434.
- 35 Ibid.
- 36 Hope, *Et ord i dag*, 231.
- 37 Andersen, *Ved kilden*, 195.
- 38 Tveitereid, *En helt overkommelig Bibel*, 18. februar.
- 39 Wisløff, *Daglig brød*, 295.
- 40 Tveitereid, *En helt overkommelig Bibel*, 14. januar.
- 41 Hope, *Et ord i dag*, 277.
- 42 Andersen, *Ved kilden*, 195. Se også Ibid., 196.
- 43 Hope, *Et ord i dag*, 277–278.
- 44 Andersen, *Ved kilden*, 197.
- 45 Tveitereid, *En helt overkommelig Bibel*, 20. november.
- 46 Som vist foran formidles den mellommenneskelige tilgivelsen i andaktsbøkene først og fremst som et holdnings- og dydsspørsmål hos partene.
- 47 Dette verbet (*afiemi*) var knyttet både til det juridiske og kommersielle området, men kunne samtidig gis en betydning som ivaretok begge disse anvendelsesområdene fordi det kunne knyttes til ”the noun *aphesis* to mean release from debt or obligation or penalty”; Keene, ”Structures of Forgiveness in the New Testament”, 124.
- 48 Paul ’prefers the verb *charizomai* ‘to be generous,’ perhaps because it stresses the generous and personal character of God’s action and avoids the juridical associations of *aphiemi*’ (Quanbeck 1962, 319)”; Ibid.
- 49 Jfr. Keene, ”Structures of Forgiveness in the New Testament”, 121–122. Keene anvender Mark 1,4 og Mark 2,5 som grunnlag for å illustrerer hhv den først og andre posisjonen.
- 50 Keene, ”Structures of Forgiveness in the New Testament”, 122. Det relasjonelle perspektivet er så å si fraværende i andaktsbøkernes behandling av mellommenneskelig tilgivelse. Tilgivelse forstås utelukkende som et anliggende hos den som tilgis eller hos den som tilgir, og da først og fremst som et vitnesbyrd om hvordan Guds tilgivelse har preget sinnelag og holdninger.
- 51 Ibid.
- 52 Keene, ”Structures of Forgiveness in the New Testament”, 128.
- 53 Når spørsmålet om tilgivelse er knyttet til alvorlige og traumatiserende krenkelseserfaringer, blir betydningen av maktforholdet i relasjonen åpenbar. Men forståelsen av tilgivelsens innhold etableres når de ”små” overtrampene gjøres opp. Det er derfor grunn til å reflektere over om foreldre primært skal be sine barn om tilgivelse når vi har gjort noe galt mot dem. Alternativet kan være å tydeliggjøre i ord og handling at vi som foreldre er ansvarlige for det vonde som rammet barna, og at barna ikke har noen skyld i dette.
- 54 Dette innebærer å ha tillitsmakt som betyr ”den makt og innflytelse som en person eller institusjon får over en eller flere mennesker, på grunnlag av den tillit som posisjon og rolle legger til rette for”; Kleiven, *Tillitsmakt og intimitetsgrenser*, 19.
- 55 Dette skjer nok også når krenkelsjer skjer på grunnlag av annet enn tillitsmakt. Tillitsmakt vil imidlertid forsterke dette fordi det forsterker ambivalensen hos den som rammes: Når det gode menneske gjør noe ondt mot meg – hvem sin skyld er det da?
- 56 Innenfor et traumeoretisk perspektiv beskriver Judith Lewis Herman dette på følgende måte: ”Traumatized people suffer damage to the basic structures of the self. They loose the trust in themselves, in other people, and in God. Their self-esteem is assaulted by experiences of humiliation, guilt and helplessness. Their capacity for intimacy is compromised by intense and contradictory feelings of need and fear. The identity they have formed prior to the trauma is irrevocably destroyed”; Herman, *Trauma and Recovery*, 56.
- 57 Et historisk tilbakeblikk kan illustrere dette poenget: I 1878 forelå en fransk medisinsk rapport som beskrev en del dødsfall hos barn. Store genitale skader hos flere av barna var blitt forårsaket av at voksne omsorgspersoner hadde misbrukt dem seksuelt. Samtidens medisinske eksperter mente imidlertid at dette utelukkende måtte være framprovosert av barna, og fraskrev dermed de voksne omsorgspersonene et ansvar for dette Jfr. Kvam, *Seksuelle overgrep mot barn*, 17.
- 58 En mer inngående beskrivelse av innholdet i denne helings- og myndiggjøringsprosessen er gjort i Kleiven, *Tillitsmakt og intimitetsgrenser*, 394–398.

59 Hope, *Et ord i dag*, 277–278.

60 Modalsli, *Korsets gåte*, 39.

61 Eli Wiesel formidler dette poenget da han sammen med medfanger i konsentrasjonsleiren under siste verdenskrig måtte stå og se på at en ung gutt ble hengt. En forvilet stemme sa da: ”Hvor er Gud?” Wiesel forteller da at ”en stemme i meg svarte: Hvor er Gud? Han henger der i galgen...”. Gjengitt i *ibid.*, 43.

62 *Ibid.*, 47.

63 *Ibid.*, 96.

64 Den som ikke vil tilgi andre, ”han mister tilgivelse hos Gud. Det har Jesus sagt klart,” skriver Hope, *Et ord i dag*, 277–278.

65 Dette forholdet er behandlet i Kleiven, *Intimitetsgrenser og tillitsmakt*, 417–425.

66 En seksuell krenkelse er ofte basert på at den som synder, innehar en posisjon som er gitt ut fra rolle eller tillit. Slike krenkelser er derfor også et svik mot familien, menigheten, idrettslaget eller lokalsamfunnet som har gitt vedkommende denne posisjonen.

Sammendrag

Artikkelen drøfter noen avgrensede forhold knyttet til spørsmålet: Hvilke premisser kan legges til grunn for tilgivelse på det mellommenneskelige plan? Det faglige grunnlaget for denne drøftingen er tilgivelse forstått innenfor en teologisk og diakonal kontekst og ut fra et maktteoretisk perspektiv. Artikkelen består av to hoveddeler. Den første delen formidler en analyse av hvordan et utvalg andaktsbøker behandler temaet om tilgivelse. Dette har så vært grunnlaget for å behandle noen teologiske og diakonale perspektiver ved tilgivelsens innhold på det mellommenneskelige plan.

Analysen av andaktsbøkene viser at tilgivelse formidles slik at det blant annet avdekker et spenningsforhold mellom Guds tilgivelse som gis mennesket uten forbehold – og likevel forutsetter en vilje og forpliktelse til å tilgi sine medmennesker. Forfatteren hevder at det er to premisser for at både Guds og den mellommenneskelige tilgivelse skal ha aktualitet. Det ene premisset er at den som tilgir, må ha makt til å tilgi. Gud har makt til å tilgi synd fordi han er Gud. Menneskets makt til å tilgi sin neste er avhengig av at krenkerens makt til fortsatt å krenke er brutt, men også at krenkerens makt til å definere virkelighetsforståelse inn i den krenkedes livsverden ikke lenger har gyldighet. Det andre premisset er at tilgivelse forutsetter et rettferdig oppgjør. Jesu død på korset er et oppgjør som gir mulighet for mennesket til å bli tilgitt, men det er samtidig et oppgjør på vegne av enhver som lider på grunn av medmenneskers synd og ondskap. Den mellommenneskelige tilgivelsen forutsetter også et oppgjør hvor ansvaret er plassert og som har gyldiggjort en ny virkelighetsforståelse.